

Ampliació de l'escola de Sant Gregori. (1976-77)

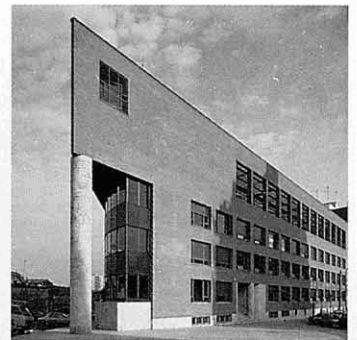

Escola «La Farigola». Barcelona. (1977-80)

Escola Sant Feliu de Guíxols. (1979-81)

Escola «El Sagrer». Barcelona. (1980-83)

Maig del 68 va significar el final de moltes coses. Pel que fa a la cultura, va significar el final de la fe en la Idea. La crisi de l'esquerra, la crisi de la modernitat. El floreixement dels viatges individuals, provocats per substàncies químiques o naturals; però també la possibilitat de viatges culturals fins llavors sospitosos. Hi ha *revivals*, hi ha pastitx, hi ha persistències obstinades en el dogma...

Però es comença a acceptar la llibertat per a tothom, de moment d'una manera molt tímida. Perquè el viatge, l'únic, el de la modernitat, encara es vol que continuï. Hi ha l'era conceptual, l'obra no importa... Però el camí s'ha tornat tan estret que aviat es perd entre els arbres d'un bosc inextricable: la realitat.

De cop, algú s'adona que el viatge ha acabat. La modernitat ja no és una cosa viva: s'ha convertit en una època històrica. Aviat es bateja l'època posterior, la nostra encara, amb el nom de postmoderna.

Si aquest nom no tingués més significació que la purament temporal, seria ben acceptable perquè no es pot negar que ens trobem *després* de la modernitat i no sabem encara abans de què ens trobem. Però el cas és que la paraula «postmodernitat» i sobretot l'adjectiu «postmodern» han pres de seguida connotacions estètiques precises. I sobretot en arquitectura. Fins a tal punt que moltes vegades només serveix per excusar la falta de rigor més elemental, i a casa nostra no ens quedem pas curts.

L'arquitectura de la vacil·lació, la del pastitx, la de la cita, tot, tot és admès perquè és postmodern. I així anem. I no és pas millor l'arquitectura que encara defensa la flàccida perllongació de l'ortodòxia moderna. Una i altra han quedat buides de tot contingut. La primera per xerrameca desmesurada, l'altra perquè el seu llenguatge ha perdut el significat. El llenguatge del postmodern és tan retòric que no diu res, un enfarfec de paraules. El llenguatge de l'ortodòxia moderna tampoc no diu res perquè els seus elements han quedat desimatjats. Morta la Idea que els donava vida. La veritat és que va morir d'inanició, a força de no voler assimilar la realitat. Va morir d'abstracció.

Però el moviment modern, l'arquitectura moderna que neix pletòrica de salut amb el neoclassicisme, que és capaç de passar el xarampió infantil de l'eclecticisme històric, que passa per les turbulències adolescents dels organicismes simbolistes, per les algardes juvenils expressionistes, pels naturalismes romàntics diversos de diferents enamoraments, acaba per decidir-se pel camí més asenyat, com succeeix normalment en la vida de tot home: el camí de la funció. Si l'home sempre té un racó que somnia en la seguretat del funcionari, l'arquitectura moderna va escollir ser funcional. I çon quedaven les deliquescències biològiques adolescents del modernisme, les bravates expressionistes, les construccions metafísiques, la força pouada de les peculiaritats populars, els afanys classicistes idealistes, les autèntiques troballes de l'autèntica arquitectura funcional: la de la revolució industrial? Tot es va sacrificar, encara en flor, a l'ara de la seguretat funcional. A la imatge de la seguretat funcional. L'arquitectura es va convertir en màquina.

Considerant, amb la perspectiva que pot donar una dècada, l'obra dels arquitectes Bosch, Tarrús, Vives, és interessant de constatar, abans de res, una cosa bàsica: no es tracta ni d'una arquitectura que vulgui prolongar obstinadament la modernitat ni tampoc no es tracta d'una arquitectura que es pugui englobar dins el paquet variat de l'arquitectura postmoderna.

Em sembla que l'arquitectura de Bosch, Tarrús, Vives, es fonamenta en la decisió (potser fa uns anys encara inconscient, intuïtiva, però ara ja plenament reconeguda) d'optar pel realisme*. I realisme volia dir dues coses: primerament saber en quin lloc es trobaven i quina arquitectura s'hi podia fer, i segonament acceptar la seva filiació moderna, estudiar les ramificacions del moviment modern, apreciar els valors dels camins potser massa de pressa abandonats... Aprendre de tot i saber utilitzar el patrimoni per a solucionar problemes actuals i no per a presumir de les glòries de família, encastant un escut a la façana, com acostuma a fer l'arquitectura postmoderna. És a dir: el patrimoni tan divers de la modernitat existeix encara verge en molts aspectes i es pot utilitzar sense caure en el *revival* ni en la cita. S'hi pot tornar, es pot tornar a utilitzar i és material de primera mà. És, en certa manera, el segon viatge de la modernitat. En resum: es tractava d'adonar-se que la modernitat no era un camí sense retorn.

Aquesta visió realista té paral·lels pictòrics figuratius i literaris en la poètica que usa formes estròfiques tradicionals unides a continguts realistes d'experiència moral. M'agrada detectar aquest, potser mínim, moviment sense normes que revela uns esforços pel treball creatiu seriós enfront de superficialitats llampants i a la moda.

Diverses obres de l'equip Bosch, Tarrús, Vives m'inclinen a pensar que no estic del tot equivocat en les meves apreciacions.

Al llarg d'aquests últims anys, han anat configurant una poètica personal plena de ressons.

A l'ampliació de l'escola de Sant Gregori, obra de Rafael Masó, hi ha una ressonància rossiana, potser més aparent que real. Perquè l'esperit hi és diferent. La integració en l'obra de Masó hi és aconseguida sense concessions i alhora sense estridències i, potser, el més rossia del conjunt sigui la pobresa dels materials emprats i una certa simplicitat compositiva pròpia d'una obra de joventut. Però el que m'interessa de Sant Gregori és que hi ha la base d'una poètica personal que s'anirà desenvolupant cada vegada d'una manera més rica tant pel que fa a la concepció del projecte com a la seva realització.

Això es manifesta ja a l'escola «La Farigola» de Barcelona, projecte ambiciós amb encerts tan notables com el magnífic hall cobert, amb claraboia, amb evidents ressonàncies de l'arquitectura industrial, o els corredors de les aules que han sabut recrear un cert tipus de confort escolar típicament holandès.

A l'escola de Sant Feliu de Guíxols hi ha tota una altra expansió de la poètica de Bosch, Tarrús, Vives. Segur que l'existència de l'antiga estació del tren i les peculiaritats del solar van condicionar el projecte. Un espai de l'eclecticisme històric va originar la implantació d'un cos llarg d'obra vista (en consonància amb els

78 | elements d'obra vista de l'antiga estació) d'inspiració industrial, però amb un teixit d'elements de procedències diverses: la llarga finestra correguda tan racionalista, l'aparició de la gran columna única (que prendrà tota la seva significació a l'escola de La Sagrera), la motllura de la part superior de l'entrada, amb ressons Deco, o bé el delicat pòrtic que uneix la construcció nova amb la vella estació, ple de connotacions japonitzants, ja utilitzades, però, per Rafael Masó a la pèrgola de la relativament pròxima Casa Cases.

Diverses solucions, diverses aportacions, elements diversos però mai per confegir un repertori de cites sinó per configurar el llenguatge d'una poètica personal. Moltes vegades, plantejar-se el problema tal com hauria estat plantejat en tal moment... Mai, però, aplicar solucions de fórmula als problemes. Així, per exemple, en dues actuacions puntuals, l'ampliació de la Plaça de sant Domènec i la coberta de l'església de la Mercè, totes dues a Girona, o bé en el projecte de restauració d'un tram de la muralla de la mateixa ciutat, les solucions provenen d'haver-se plantejat el problema tal com se l'haurien plantejat els arquitectes noucentistes. No aplicant una solució noucentista, com podria semblar als curts de vista. Així a l'enteixinat de la Mercè s'escollí la fusta decorada i el resultat no és ni gòtic, ni un *revival* del gòtic, ni noucentista, ni un *revival* del noucentisme.

Al volum nou de la Casa de la Punxa, de Girona, es tractava d'un afegit a un edifici històric. Aquí es resolgué el problema aplicant una poètica del rigor i de la depuració. Els lligams amb l'edifici històric vindrien donats pels ritmes componedors que les proporcions de l'edifici suggerien i per la utilització de materials industrials dels quals l'edifici històric no estava mancat. És una manera d'encarar-se amb el problema similar a la de Gunnar Asplund quan va ampliar el jutjat de Gothemburg. I no es cregui que la cita d'Asplund és extemporània. Asplund és contemporani de Masó i certs aspectes de la seva obra tenen un parentiu de to, donat segurament per les fonts comunes d'inspiració i per l'actitud comuna de bussejar en les tradicions locals amb la dosi suficient d'idealisme fundacional per no caure en el folklore.

Les dues últimes obres acabades de l'equip Bosch, Tarrús, Vives són dues escoles. Una a La Sagrera i l'altra a l'Hospitalet. Totes dues d'obra vista, però, en canvi, de ressonàncies molt diverses.

L'escola de La Sagrera és una obra esplèndida, ardida. Té quelcom de transatlàntic oníric. Jo crec que és l'edifici més suggestiu projectat per l'equip: vull dir fèrtil de suggerències. La gran columna de travertí al costat de l'obra vista té ressonàncies metafísiques chiriquianes (recollides més tard per l'arquitectura feixista italiana); les obertures de la façana tenen, en canvi, un origen molt diferent: l'arquitectura anònima del Chicago de 1890..., o la de l'edifici de Sullivan, si voleu un nom.

L'escola de l'Hospitalet és tot el contrari: és introvertida, domèstica, pairal. Però amb ressons molt diversos. Així el parament d'entrada, amb el seu frontó rodó pot estar inspirat en Wood, però

l'arc de la porta és totalment ridcharsonià. El pati pot recordar els dels casals mallorquins, però passats per Berlage. I la finestra correguda del fons del pati és, amb tota evidència, deutora de la de Masó a la Casa Cases de Sant Feliu de Guíxols.

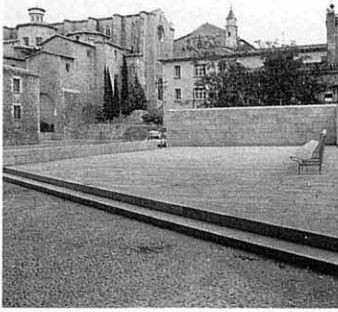
Ara veig que he citat fonts tan diverses com l'arquitectura industrial, Rossi, Masó, Asplund, Ridcharson, Sullivan, Wood, Chirico, Berlage, l'arquitectura feixista italiana, l'Art Deco... I n'hauria pogut citar d'altres. Evidentment les fonts de tots aquests... I Mackintosh i Terragni i Soane... Però ja n'hi ha prou perquè més d'un tracti l'equip Bosch, Tarrús, Vives d'eclèctic. Pots ser sí.

La modernitat, però, com ja he dit, no és un camí sense retorn. En aquesta confiança es mou l'obra de Jordi Bosch, Joan Tarrús i Santiago Vives. En el dubte i en la recerca. No en l'aplicació de solucions formals de filiació definidament clara, sinó enfrontant els problemes amb llenguatges diversos però amb una sola poètica: la seva. I el resultat no és mai restauracionista, ni revivalista, ni un catàleg de cites cultes: és sempre una solució nova, una nova experiència.

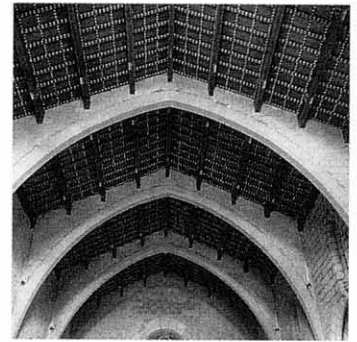
Bosch, Tarrús, Vives no fan historicisme ni juguen a fer cites culturals (com fan els postmoderns) sinó que prenen estímuls, motius, pretextos del curs del primer viatge de la modernitat com a base d'una obra que es planteja sempre com a nova i que només té un sentit: el poètic. Per altra part, com digué Hölderlin, allò que roman ho funden els poetes.

NARCÍS COMADIRA

*Òbviament, no em refereixo a l'arquitectura que es feia a casa nostra al final de la dècada dels cinquanta i en bona part de la dels seixanta, arquitectura que podria tenir el seu paral·lel en la poesia coneguda com a la del «realisme social» o la del «realisme històric».

Ampliació de la Plaça de Sant Domènec. Girona. (1981)

Enteixinat de l'església de la Mercè. Girona. (1982)

Col·legi d'Aparelladors (Casa de la Punxa). Girona. (1979-82)

Perspectiva de l'escala d'accés i de la Torre General Peralta. Muralles de Girona. Projecte. (1983)

